

УДК 323.2:330.3

О. М. Балакірева, канд. соціол. наук,

Д. А. Дмитрук, канд. соціол. наук,

Інститут економіки та прогнозування НАН України

СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНА СИТУАЦІЯ В УКРАЇНІ В ОЦІНКАХ НАСЕЛЕННЯ: БЕРЕЗЕНЬ 2012 р.¹

У публікації подано результати моніторингового дослідження громадської думки населення України щодо суспільно-політичних настроїв та електоральних орієнтацій у динаміці.

Ключові слова: суспільно-політична ситуація, електоральні орієнтації, рейтинги політичних сил.

Рівень зацікавленості перебігом політичного життя країни

Переважна більшість населення продовжує доволі інтенсивно відслідковувати перебіг політичних процесів у країні. Так, наприкінці березня 2012 р. майже 2/3 опитаних (60%) проявляли зацікавленість політичним життям країни, переважно цікавлячись лише основними новинами (див. рис. 1). Детальніша оцінка рівня зацікавленості перебігом політичного життя в розрізі основних соціально-демографічних груп засвідчує такі відмінності (табл. 1):

- вищі за середні показники зацікавленості подіями політичного життя спостерігались лише в м. Києві та в АР Крим;
- вищий рівень зацікавленості також серед мешканців обласних центрів, респондентів старшого віку (50+).

¹ За результатами моніторингових опитувань населення України, що проводяться Центром "Соціальний моніторинг" та Українським інститутом соціальних досліджень ім. О.Яременка спільно з відділом моніторингових досліджень соціально-економічних трансформацій Інституту економіки та прогнозування НАН України.

Вибіркова сукупність кожного опитування моніторингу складає не менше 2000 респондентів, репрезентативна за основними соціально-демографічними ознаками по відношенню до дорослого населення України.

Останнє всеукраїнське опитування населення країни проведено з 17 по 25 березня 2012 р. в усіх областях України, АР Крим та м. Києві. Всього опитано 2007 респондентів. Стандартні відхилення при достовірних 95 відсотках і співвідношенні змінних від 0,1 : 0,9 до 0,5 : 0,5 становлять 1,31–2,18 відсотка. Метод отримання інформації: індивідуальне інтерв'ю за місцем проживання респондента „віч-на-віч”. Рівень досягнення респондентів – 65%.

Рис. 1. Розподіл відповідей на запитання: "Якою мірою Ви цікавитесь політичними процесами, що відбуваються в Україні?", %

Таблиця 1

Розподіл відповідей на запитання: "Якою мірою Ви цікавитесь політичними процесами, що відбуваються в Україні?", %

	Регіон опитування						
	Захід	Центр	Північ	Схід	Південь	АР Крим	м. Київ
Постійно стежать за політичним життям	19,5%	23,2%	17,1%	13,0%	15,1%	31,9%	26,7%
Стежать за головними подіями в політичному житті	40,7%	33,7%	47,7%	45,1%	35,0%	40,4%	49,8%
Цікавляться політикою	60,2%	56,9%	64,8%	58,1%	50,1%	72,3%	76,5%
Інтерес до політичного життя виявляється дуже рідко	25,8%	26,5%	27,2%	28,0%	30,7%	18,4%	17,0%
Взагалі не цікавляться політикою	12,7%	12,7%	8,0%	13,0%	16,6%	8,3%	3,6%
НЕ цікавляться політикою	38,5%	39,2%	35,2%	41,0%	47,3%	26,7%	20,5%
Важко відповісти	1,2%	3,9%	0,0%	0,9%	2,6%	1,0%	2,9%

МОНІТОРИНГ ГРОМАДСЬКОЇ ДУМКИ

Продовження табл. 1

	Тип населеного пункту			Вік (інтервал)				
	Обласний центр	Місто	Село	18–29 років	30–39 років	40–49 років	50–59 років	60 років і старше
Постійно стежать за політичним життям	18,2%	18,4%	18,0%	8,3%	11,0%	16,5%	23,9%	29,5%
Стежать за головними подіями в політичному житті	47,8%	37,9%	41,6%	33,1%	43,7%	47,8%	45,4%	42,2%
Цікавляться політикою	66,0%	56,3%	59,6%	41,5%	54,7%	64,3%	69,3%	71,7%
Інтерес до політичного життя виявляється дуже рідко	23,7%	28,4%	26,3%	37,9%	31,1%	24,4%	20,4%	18,1%
Взагалі не цікавитися політикою	8,2%	13,5%	13,3%	18,7%	13,0%	9,8%	8,1%	9,0%
НЕ цікавляться політикою	31,9%	41,9%	39,6%	56,6%	44,1%	34,2%	28,5%	27,1%
Важко відповісти	2,1%	1,8%	0,8%	2,0%	1,2%	1,5%	2,2%	1,2%

Негативні оцінки та настрої населення визначають низький рівень довіри практично до всіх провідних політиків: так, якщо подивитися на їхній рівень довіри, то можна побачити, що в жодного з них (за єдиним винятком В. Кличка) немає позитивного балансу довіри (табл. 2).

Таблиця 2

Розподіл відповідей на запитання: "Зараз я буду по черзі називати імена політичних діячів, а Ви кажіть, якою мірою Ви довіряєте кожному з них? Якщо ім'я якогось із політиків Вам не відомо, вкажіть це.", %

	Я не знаю цього політика	Зовсім не довіряю	В основному не довіряю	В основному довіряю	Цілком довіряю	Важко відповісти	Баланс довіри
Азаров Микола, <i>Прем'єр-міністр</i>	0,2	38,0	30,0	22,5	5,8	3,5	-39,7
		68,0		28,3			
Богатирьова Раїса, <i>віце-прем'єр-міністр України – міністр охорони здоров'я</i>	8,2	31,7	28,6	19,6	2,9	9,0	-37,8
		60,3		22,5			
Гриценко Анатолій, <i>лідер партії "Громадянська позиція"</i>	16,5	28,6	21,7	20,9	4,3	8,0	-25,1
		50,3		25,2			
Кличко Віталій, <i>лідер партії "Удар"</i>	0,5	22,1	20,8	32,8	14,2	9,6	4,1
		42,9		47,0			
Королєвська Наталія, <i>лідер Української соціал-демократичної партії (Україна – Вперед!)</i>	23,9	24,5	19,9	17,1	2,6	12,0	-24,7
		44,4		19,7			
Литвин Володимир, <i>Голова Верховної Ради України</i>	0,5	39,5	32,6	20,4	2,2	4,8	-49,5
		72,1		22,6			
Симоненко Петро, <i>лідер Комуністичної партії України</i>	0,9	43,5	29,5	16,2	5,1	4,8	-51,7
		73,0		21,3			
Тимошенко Юлія, <i>лідер партії "Батьківщина"</i>	0,1	40,9	22,0	20,6	11,2	5,2	-31,1
		62,9		31,8			
Тігіпко Сергій, <i>віце-прем'єр-міністр</i>	0,6	37,3	29,5	23,1	4,1	5,4	-39,6
		66,8		27,2			
Тягнибок Олег, <i>лідер ВО "Свобода"</i>	10,0	39,2	23,2	15,2	4,9	7,5	-42,3
		62,4		20,1			
Хорошковський Валерій, <i>перший віце-прем'єр-міністр</i>	21,2	30,9	22,4	12,7	1,2	11,6	-39,4
		53,3		13,9			
Янукович Віктор, <i>Президент України</i>	0,1	38,9	25,9	22,2	8,7	4,2	-33,9
		64,8		30,9			
Яценюк Арсеній, <i>лідер партії "Фронт змін"</i>	0,9	32,5	25,0	26,6	7,3	7,7	-23,6
		57,5		33,9			

МОНІТОРИНГ ГРОМАДСЬКОЇ ДУМКИ

Електоральні орієнтації

Згідно з результатами дослідження, якби вибори до Верховної Ради України відбувалися в березні, 18% опитаних не брали б у них участі.

Таблиця 3

Розподіл відповідей на запитання: "Якби в найближчу неділю відбувалися вибори до Верховної Ради України, чи брали б Ви участь у голосуванні?", %

Точно, НІ (однозначно, повністю впевнений/а)	9,1	18,0
Скоріше, НІ (мабуть, напевно)	8,9	
Скоріше, ТАК (мабуть, напевно)	40,8	77,4
Точно, ТАК (однозначно, повністю впевнений/а)	36,6	
Важко відповісти/Відмова від відповіді		4,6

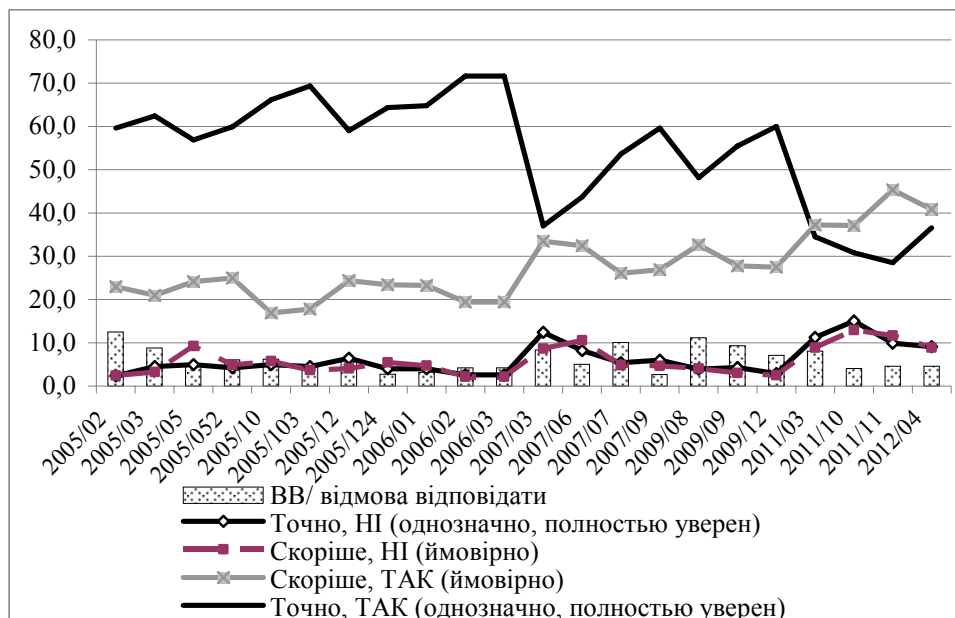

Рис. 2. Динаміка показників електоральної активності населення

У рейтингу партій першість продовжує утримувати Партія регіонів, яку підтримують майже 19% опитаних. Серед тих, хто взяв би участь у виборах, якби вони відбувалися найближчої неділі, цей показник становить 23%. Другу позицію зберігає за собою БЮТ/Батьківщина, яку підтримують 13,3% (15,2% серед тих, хто визначився та прийшов би голосувати). Третю сходинку за результатами опитування посів "Удар" В. Кличка 9,5% (11,1%). Фронт змін підтримують 8,3% (9,9%), КПУ – 5,6% (5,9%), Свободу – 4% (4,6%). Усі зазначені вище політичні сили потрапили б до Парламенту, якби вибори до Верховної Ради України відбувались найближчої неділі.

Динаміка рівня підтримки політичних сил, %

Рейтинг партій	2005/02	2005/03	2005/05	2005/05	2005/06	2005/08	2005/10	2005/10	2005/12	2005/12	2006/01
Партія регіонів	19,9	11,1	14,5	16,8	16,2	14,2	15,1	20,1	23,9	27,1	28,4
Партія "Батьківщина" БЮТ	8,3	8,7	11,3	16,2	14,1	9,9	14,5	14,2	13,0	13,3	13,8
Партія "Удар" В. Кличка											
Партія "Фронт Змін"											
Комуністична партія України	4,3	2,7	4,7	5,8	5,1	7,1	7,0	6,9	6,5	6,4	5,4
ВО "Свобода"											
Партія "Громадянська позиція"											
Українська соціал-демократична партія (Україна – Вперед!)											
Партія "Наша Україна"	38,0	24,5	22,4	14,3	24,3	11,1	7,9	12,5	13,3	14,0	19,8
Партія "Єдиний центр"											
Соціалістична партія України	3,0	2,5	4,3	5,9	4,3	6,6	6,7	8,6	7,0	7,0	5,5
ПСПУ	4,9	2,9	2,4	4,2	2,9	2,8	1,7	3,5	1,9	3,0	1,1
Партія "НС"											
Народна партія	1,2	1,3	2,1	1,8	2,9	2,6	4,6	5,6	2,9	3,6	5,1
Партія "За Україну!"											
Українська народна партія		0,3	0,3	1,4	0,5	0,4	0,9	1,5	0,5	0,8	0,6
Інша партія			1,3	0,6	0,6	0,9	1,2	0,9	1,4	1,6	
Проголосував/ла би проти всіх		2,0	2,2	1,6	2,6	3,9	12,5	4,8	6,4	5,0	4,0
НЕ БРАВ/ла БИ УЧАСТІ У ВИБОРАХ		6,2	5,7	2,9	3,4	4,3		3,3	4,2	3,8	2,6
ВВ/НЕ ЗНАЮ/ВІДМОВА ВІД ВІДПОВІДІ	11,4	32,4	21,4	17,2	16,6	21,2	19,5	12,9	14,8	10,0	7,1
Не пам'ятаю (про голосування)											

*Постелекторальні опитування, коли запитання ставиться про те, за яку політичну силу

МОНІТОРИНГ ГРОМАДСЬКОЇ ДУМКИ

Таблиця 4

2006/02	2006/03	2006/04*	2006/09*	2006/12	2007/03	2007/06	2007/07	2007/09	2007/12*	2008/12	2009/08	2009/09	2009/12	2010/12	2011/03	2011/10	2011/11	2012/03
27,4	31,9	31,5	32,0	29,8	27,1	27,4	32,8	28,1	30,4	18,5	26,3	34,0	33,0	27,1	15,7	19,3	15,3	18,9
12,8	15,0	21,7	16,2	17,4	20,8	16,4	17,8	22,0	25,1	11,8	16,0	20,1	18,4	11,3	15,1	14,2	16,1	13,3
										0,9				1,5	4,1	4,3	2,8	9,5
										2,7	6,7	9,3	6,3	6,7	8,5	8,6	10,3	8,3
6,5	4,6	4,7	4,5	5,3	7,4	5,8	4,8	2,8	4,2	6,1	5,5	4,3	4,2	3,7	3,0	4,2	5,1	5,6
								0,9	0,4	1,4	1,6	1,3	1,4	5,2	4,5	2,5	3,4	4,0
										0,3				0,6		2,4	1,9	2,1
																		1,1
16,2	14,0	12,7	15,5	7,0	7,1	9,2	10,5	8,9	10,8	3,2	2,9	2,9	3,5	0,7	1,0	1,2	1,3	0,6
										0,2				0,2				0,5
6,5	5,1	4,8	4,5	3,6	3,2	2,7	1,4	1,5	1,2	1,4	1,1	0,4	0,4	0,4				0,3
2,4	2,1	2,2	1,5	2,0	2,0	0,6	1,1	1,1	0,3	1,0	0,4	0,3	0,2	0,1				0,2
					3,1	5,2	4,6			0,7		0,3	0,3	0,1				0,2
4,8	5,3	1,8	1,0	1,8	1,8	0,8	1,4	3,0	3,1	4,4	3,4	2,7	3,4	1,1	1,1	1,7	2,0	1,0
														0,2				0,1
1,4	1,8	0,7	0,9	0,7	0,7	0,2	0,5			0,2		0,2	0,3	0,2				0,1
2,1	0,6	2,2	1,5	1,5	2,1	1,2	0,3		0,4	0,4	1,8	0,7	0,2	1,0	3,9	3,8	2,1	1,5
2,8	2,5	1,6	2,2	9,2	4,8	7,7	7,0	6,5	4,9	16,4	14,2	10,7	9,7	10,6	17,3	15,3	12,8	10,1
3,0	2,4	8,8	9,8	9,1	7,2	6,0	4,4	6,3	13,3	14,8	6,0	4,6	3,3	13,6	11,7	15,1	14,4	9,5
10,0	7,2	3,9	5,3	9,8	9,6	12,1	11,4	16,1	3,2	14,2	14,0	7,7	9,6	10,8	9,7	7,5	12,5	12,7
		0,7	2,6						2,6									

проголосували на останніх виборах.

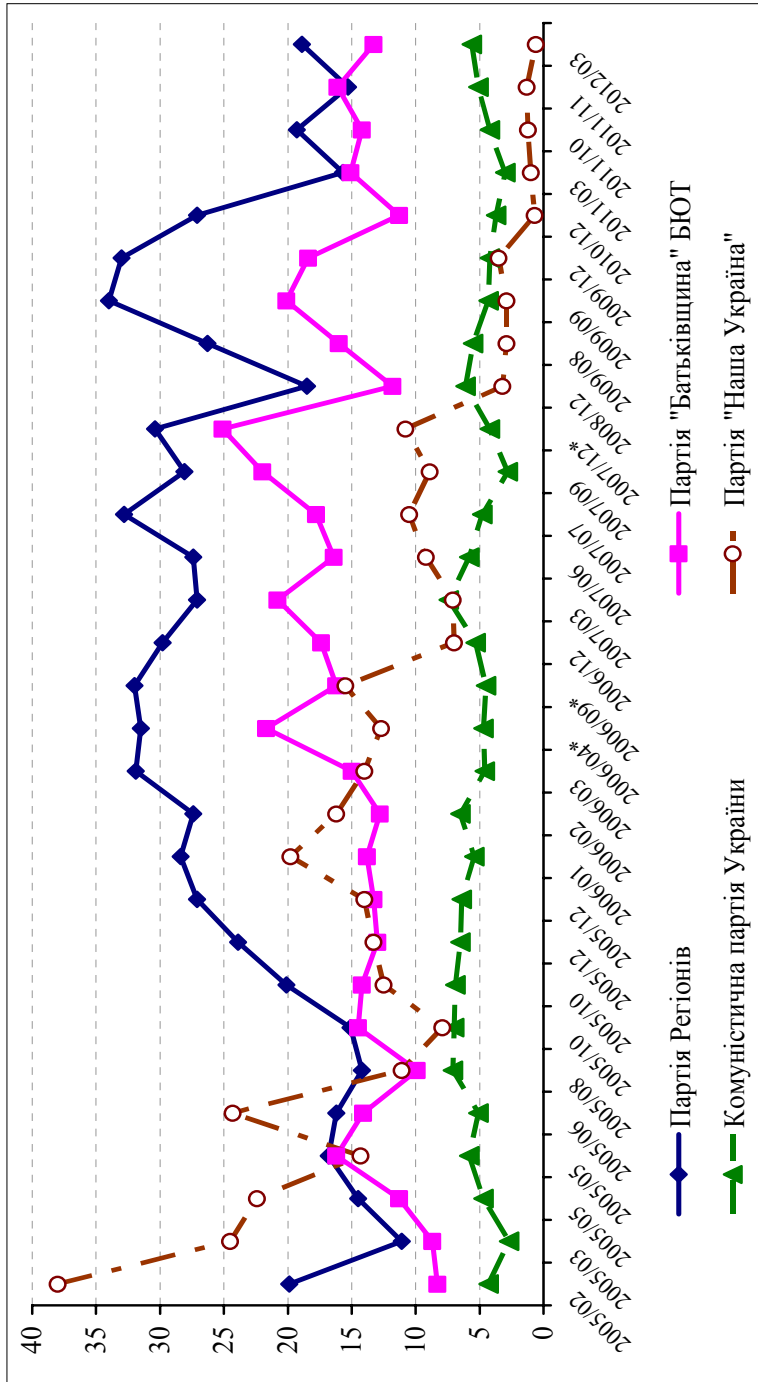

Рис. 3. Динаміка показників підтримки окремих політичних сил, %

МОНІТОРИНГ ГРОМАДСЬКОЇ ДУМКИ

Рейтинг переважної більшості політичних сил не перевищує показників антирейтингу (за партію ніколи б не проголосували) (див. рис. 4). Лише політичні сили В. Кличка та А. Яценюка в березні 2012 р. мали позитивний баланс – кількісний показник їх прибічників був більшим за кількість тих, хто не голосував би за них за жодних обставин.

Рис. 4. Порівняння показників підтримки (рейтингу) та антирейтингу основних політичних сил

Аналіз електоральних уподобань ефективного електорату (тих, хто збирається голосувати) засвідчує збереження сталого визначального впливу регіонального чинника на поділ електоральних симпатій населення. Найвищу підтримку Партія регіонів продовжує здобувати серед виборців, які проживають на Сході країни та в АР Крим. Базовими регіонами для БЮТ/Батьківщини залишаються Західний, Центральний та Північний регіони, де вона конкурує з трьома іншими опозиційними силами – "Фронтом змін", "Ударом" та "Свободою".

Таблиця 5

**Електоральні симпатії населення України в регіональному розрізі,
% (серед тих, хто голосуватиме)**

	Україна	Захід	Центр	Північ	Схід	Південь	АР Крим	м. Київ
Партія регіонів	23,0%	5,4%	21,8%	13,8%	34,8%	28,8%	53,1%	15,7%
Партія "Батьківщина"	15,2%	21,9%	21,0%	29,5%	6,7%	9,1%	11,7%	5,3%
Партія "УДАР Віталія Кличка"	11,1%	14,0%	9,8%	17,4%	5,1%	5,8%	2,8%	31,3%
Партія "Фронт змін"	9,9%	17,6%	14,8%	9,7%	4,2%	3,7%	6,3%	12,5%
Комуністична партія України	5,9%	0,7%	4,4%	4,8%	9,8%	7,1%	7,1%	6,9%
Всеукраїнське об'єднання "Свобода"	4,6%	15,8%	3,3%	1,8%	1,0%	0,7%	0,0%	2,3%
Партія "Громадянська позиція"	2,6%	3,5%	3,3%	2,2%	1,3%	0,6%	1,4%	8,7%
Українська соціал-демократична партія України	1,3%	0,8%	0,0%	2,9%	1,4%	2,7%	0,0%	1,0%
Народна партія	1,0%	0,5%	2,2%	1,2%	1,3%	0,7%	0,0%	0,0%
Партія "Наша Україна"	0,6%	3,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Партія "Єдиний центр"	0,5%	1,2%	0,6%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	2,4%
Комуністична партія робітників і селян	0,4%	0,0%	0,4%	0,0%	0,6%	0,7%	0,0%	1,0%
Соціалістична партія України	0,3%	0,0%	1,1%	0,0%	0,2%	0,6%	0,0%	0,0%
Прогресивна соціалістична партія України	0,3%	0,0%	0,0%	0,0%	0,4%	0,8%	0,0%	0,9%
Партія "Народна самооборона"	0,2%	0,5%	0,0%	1,1%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Партія "За Україну!"	0,1%	0,0%	0,4%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	1,0%
Українська народна партія	0,1%	0,0%	0,0%	0,5%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Інша партія	1,6%	1,0%	0,0%	3,2%	0,7%	7,6%	0,0%	1,8%
<i>Проголосував/ла би проти всіх</i>	9,4%	6,7%	5,2%	5,6%	13,1%	12,5%	17,5%	7,1%
<i>Важко відповісти</i>	11,8%	7,5%	11,6%	6,3%	19,4%	17,9%	0,0%	2,2%
<i>Не брав/ла би участі у виборах</i>	0,1%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,7%	0,0%	0,0%

МОНІТОРИНГ ГРОМАДСЬКОЇ ДУМКИ

Під час дослідження респондентам було запропоновано відповісти на запитання, яким ставилося за мету з'ясувати наміри голосування за єдиного кандидата від опозиції по мажоритарному округу. Для цього у респондентів запитали: "У січні лідери опозиційних партій уклали угоду про спільні дії на парламентських виборах і створили комітет опору диктатурі (КОД). Було вирішено висувати в мажоритарних округах одного спільного кандидата від опозиції. Чи будете Ви голосувати за кандидата від опозиції на виборах у мажоритарному окрузі?". Отримані відповіді засвідчують, що частка тих, хто беззаперечно підтримує кандидата від КОДу становить 12,9%, ще 22,6% все-таки будуть зважати на його партійність і проголосують, лише якщо партійність кандидата їх влаштує. Таким чином, теоретично кандидати від об'єднаної опозиції мають підтримку 35,5% виборців, а в перерахунку до тих, хто голосуватиме, – 41%.

Також ми маємо 20,6% (24,4% серед ефективного електорату) тих, хто голосуватиме за кандидатів від ПР чи КПУ.

Таблиця 6

Розподіл відповідей на запитання: "У січні лідери опозиційних партій уклали угоду про спільні дії на парламентських виборах і створили КОМІТЕТ ОПОРУ ДИКТАТУРИ (КОД). Було вирішено висувати в мажоритарних округах одного спільного кандидата від опозиції. Чи будете Ви голосувати за кандидата від опозиції на виборах у мажоритарному окрузі?", % серед усіх опитаних

Проголосую за кандидата від опозиції, незалежно від того, яку партію він представляє	12,9
Проголосую за кандидата від опозиції, тільки якщо він буде представляти партію, яку я підтримую	22,6
Проголосую за кандидата від Партії регіонів	16,3
Проголосую за кандидата від Компартії України	4,3
Проголосую за безпартійного (незалежного) кандидата	9,4
Для мене не важлива партійність кандидата, що балотується в мажоритарному окрузі	24,8
Інше	0,2
<i>Проти всіх</i>	1,7
<i>Не брав би участь</i>	4,3
<i>Ще не знаю</i>	3,7

Як і партійні уподобання, так і голосування за кандидатів від провладних та опозиційних сил має яскраво виражену регіональну специфіку.

Таблиця 7

Розподіл відповідей на запитання: "У січні лідери опозиційних партій уклали угоду про спільні дії на парламентських виборах і створили КОМІТЕТ ОПОРУ ДИКТАТУРИ (КОД). Було вирішено висувати в мажоритарних округах одного спільного кандидата від опозиції. Чи будете Ви голосувати за кандидата від опозиції на виборах у мажоритарному окрузі?", % серед тих, хто голосуватиме, за регіонами

	Україна	Захід	Центр	Північ	Схід	Південь	АР Крим	м. Київ
Проголосую за кандидата від опозиції, незалежно від того, яку партію він представляє	15,0%	27,1%	19,4%	13,8%	5,8%	3,7%	11,9%	27,9%
Проголосую за кандидата від опозиції, тільки якщо він буде представляти партію, яку я підтримую	26,0%	39,3%	28,2%	33,7%	14,1%	27,2%	7,5%	30,4%
Проголосую за кандидата від Партії регіонів	19,4%	3,7%	18,3%	10,7%	30,8%	21,3%	53,1%	9,9%
Проголосую за кандидата від Компартії України	5,1%	0,2%	2,5%	3,7%	7,3%	7,1%	7,1%	13,3%
Проголосую за безпартійного (незалежного) кандидата	8,4%	8,9%	6,0%	15,6%	8,2%	10,0%	1,8%	1,9%
Для мене не важлива партійність кандидата, що балотується в мажоритарному окрузі	21,8%	15,6%	23,9%	21,5%	30,0%	21,7%	5,7%	11,4%
Інше	0,3%	1,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,7%	0,0%	0,0%
Проти всіх	1,6%	1,2%	0,8%	0,5%	1,5%	0,8%	11,4%	2,3%
Не брав би участь	0,2%	0,0%	0,0%	0,0%	0,8%	0,0%	0,0%	0,0%
Ще не знаю	2,2%	3,0%	0,8%	0,5%	1,6%	7,3%	1,4%	2,9%

О. Н. Балакирева, канд. социол. наук, Д. А. Дмитрук, канд. социол. наук

ОБЩЕСТВЕННО-ПОЛИТИЧЕСКАЯ СИТУАЦИЯ В УКРАИНЕ
В ОЦЕНКАХ НАСЕЛЕНИЯ: март 2012 г.

В публикации поданы результаты мониторингового исследования общественного мнения населения Украины относительно общественно-политических настроений и электоральных ориентаций в динамике.

Ключевые слова: общественно-политическая ситуация, электоральные ориентации, рейтинги политических сил.

O. M. Balakireva, Candidate of Sociological Sciences, D. A. Dmytruk, Candidate of Sociological Sciences

SOCIAL AND POLITICAL SITUATION IN UKRAINE ACCORDING
TO THE PUBLIC OPINION: March 2012

The article presents the results of monitoring research of public opinion of Ukraine's population about socio-political mood and electoral orientations in dynamics.

Key words: socio-political situation, electoral orientations, ratings of political forces.